

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора,
ученого секретаря Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку
НАН України

Бєлікової Надії Володимирівни

на дисертацію **Самойленка Владислава Сергійовича** на тему «**Публічне управління сталим розвитком регіону у повоєнний період**»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 281

«Публічне управління та адміністрування»

галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційної роботи

Сучасний етап розвитку України характеризується необхідністю одночасного вирішення завдань відновлення територій, забезпечення їх стійкості та формування довгострокових передумов сталого соціально-еколого-економічного розвитку. Повномасштабна війна суттєво змінила умови функціонування регіонів, зумовивши масштабні руйнування виробничої, транспортної, енергетичної та соціальної інфраструктури, втрати людського потенціалу, поглиблення просторових диспропорцій і зростання навантаження на систему публічного управління. У таких умовах здатність органів публічної влади забезпечувати узгодженість економічних, соціальних та екологічних пріоритетів стає визначальним чинником не лише відновлення, а й подальшого розвитку регіонів.

Особливого значення ця проблема набуває у повоєнний період, коли відновлення має відбуватися не шляхом простого відтворення довоєнної структури регіональної економіки та інфраструктури, а на основі її модернізації, підвищення стійкості та адаптації до нових безпекових, демографічних, економічних і екологічних умов. Повоєнна трансформація потребуватиме значних фінансових ресурсів, ефективного використання міжнародної допомоги, координації діяльності органів влади різних рівнів, бізнесу та громадянського суспільства, а також визначення пріоритетів відновлення з урахуванням специфіки кожного регіону. Це актуалізує необхідність удосконалення механізмів публічного управління сталим розвитком територій.

Найбільш складні завдання постають перед прифронтовими та прикордонними регіонами, які поєднують підвищені безпекові ризики, значні масштаби руйнувань, втрату або переміщення виробничого потенціалу, демографічні втрати та порушення сформованих економічних і соціальних зв'язків. Для таких територій характерною є необхідність одночасного реагування на поточні загрози, відновлення критично важливої інфраструктури та формування нової моделі довгострокового розвитку. Тому універсальні управлінські підходи, сформовані переважно для стабільних умов, потребують адаптації до специфіки регіонів, що функціонують в умовах підвищеної невизначеності та безпекових обмежень.

Додаткової складності проблемі надає необхідність поєднання завдань повоєнного відновлення з євроінтеграційними процесами України. Публічне управління регіональним розвитком має забезпечувати узгодження національних і регіональних пріоритетів із принципами сталого розвитку, європейськими підходами до політики згуртованості, відновлення постраждалих територій, екологічної модернізації та ефективного багаторівневого врядування. Водночас інституційна спроможність органів влади, механізми міжрівневої координації та інструменти стратегічного планування потребують подальшого розвитку з урахуванням специфічних умов України.

Важливою науковою проблемою є відсутність достатньо адаптованих до українських реалій методичних підходів, які б дозволяли комплексно поєднати оцінювання стану сталого розвитку регіону, визначення його вразливостей і потенціалу, встановлення пріоритетів повоєнного відновлення та формування відповідних управлінських механізмів. Особливої уваги потребує забезпечення взаємозв'язку між стратегічним плануванням, оцінюванням соціально-економічних та екологічних результатів, управлінням ризиками, ресурсним забезпеченням відновлення та моніторингом досягнення цілей сталого розвитку.

Отже, актуальність дисертаційного дослідження Самойленка В. С. на тему «Публічне управління сталим розвитком регіону у повоєнний період» визначається необхідністю теоретичного обґрунтування та розвитку методичних і організаційних засад публічного управління, здатного забезпечити узгодження процесів повоєнного відновлення зі стратегічними цілями сталого розвитку і резильєнтності регіонів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу Самойленка В. С. виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України за темами: «Формування системи управління регіональними ринками теплової енергії» (№ д. р. 0121U113542), у межах якої здобувачем представлено характеристику систем теплопостачання окремих населених пунктів та складові систем теплопостачання; «Синергетичні ефекти диверсифікації просторового розвитку України» (№ д. р. 0124U000046), у межах якої здобувачем здійснена ідентифікація різних моделей повоєнного відновлення територій; «Впровадження циркулярного підходу в секторах економіки України» (№ д. р. 0124U005146), у межах якої здобувачем виконано аналіз нормативно-правових засад впровадження циркулярного підходу в економіці України.

Включення результатів наукових досліджень Самойленка В. С. у звіти за результатами науково-дослідних робіт Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України свідчить про їх актуальність та науково-практичну значущість.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених в дисертаційній роботі

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи Самойленка Владислава Сергійовича підтверджується їх відповідністю поставленій у роботі меті, логікою проведеного дослідження, оригінальністю запропонованих теоретико-методичних положень та комплексним застосуванням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження.

Подані до захисту наукові результати мають належний рівень наукової обґрунтованості, оскільки базуються на системному опрацюванні теоретичних концепцій сталого регіонального розвитку, аналізі вітчизняного та зарубіжного досвіду повоєнного відновлення, кількісному оцінюванні резильєнтності регіонів України та дослідженні сучасних механізмів публічного управління.

Достовірність отриманих результатів здобувача забезпечується використанням взаємодоповнюючих методів, адекватних завданням дисертаційного дослідження. Для систематизації теоретичних засад застосовано

бібліометричний і кластерний аналіз на основі даних Scopus із використанням VOSviewer, для узагальнення досвіду повоєнного відновлення – історико-компаративний метод. Кількісне оцінювання економічної, соціальної та екологічної резильєнтності регіонів здійснено із застосуванням статистичного та індексно-динамічного методів, Min–Max-нормалізації, ентропійного зважування та шкали бажаності Харрінгтона. Просторово-часову диференціацію регіонів досліджено за допомогою типологізації та картографічного методу, а аналіз стратегій, програм, нормативно-правових актів і портфелів публічних інвестицій – із використанням контент-аналізу.

Досягненню поставленої мети сприяло поєднання методів структурно-логічного та функціонального моделювання, за допомогою яких сформовано концептуальні та організаційно-ресурсні засади публічного управління сталим розвитком прикордонного регіону. Сценарний метод використано для оцінювання очікуваних результатів реалізації запропонованого механізму, що забезпечує логічний зв'язок між розробленими теоретико-методичними положеннями та можливими практичними результатами їх застосування. Поєднання індексно-динамічного оцінювання, ентропійного зважування та шкали бажаності Харрінгтона дало змогу перейти від статичної оцінки стану регіонів до визначення типів їхньої динамічної стійкості та характеру відновлення. Структурно-логічне і функціональне моделювання забезпечило формування багаторівневої архітектури публічного управління, а контент-аналіз – системне зіставлення стратегічних, програмних, нормативно-правових та інвестиційних складових повоєнного відновлення.

Таким чином, сукупність використаних методів, логічна взаємопов'язаність етапів дослідження та відповідність методичного інструментарію поставленим завданням у дисертації Самойленка В. С. підтверджують належний ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених до захисту. Застосований здобувачем методичний апарат дав змогу комплексно розглянути публічне управління сталим розвитком регіону в умовах повоєнної трансформації, уточнити понятійно-категоріальний апарат та провести діагностику резильєнтності, розробити концептуальну модель, організаційно-ресурсного забезпечення та сценарне оцінювання результатів її реалізації.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертація присвячена розробці теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо удосконалення системи публічного управління сталим розвитком прикордонного регіону України на засадах зміцнення резильєнтності.

Робота складається з анотації, представленої українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків та переліків використаних джерел за розділами, загальних висновків та двох додатків. Загальний обсяг дисертації складає 301 сторінку. Дисертація містить 65 таблиць та 43 рисунки.

У вступі розкрита актуальність вибору теми дисертаційного дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначені мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, представлена характеристика наукових результатів, що виносяться на захист та їх практична цінність, подано інформацію щодо наукових публікацій, апробації результатів дослідження та структуру роботи.

У першому розділі «Теоретичні та практичні аспекти публічного управління сталим розвитком регіону в умовах повоєнної трансформації» удосконалено понятійно-категоріальний апарат сталого розвитку та повоєнного відновлення регіону, досліджено еволюцію та проаналізовано сучасні концепції сталого регіонального розвитку в системі публічного управління, узагальнено зарубіжний досвід публічного управління відновленням постраждалих від війни територій та українську практику публічного управління відновленням та сталим розвитком територій внаслідок військової агресії.

Другий розділ «Діагностика резильєнтності регіонів України у період послідовних воєнних шоків» присвячений розробці методичного підходу до діагностики резильєнтності регіонів України, оцінці економічної, соціальної та екологічної резильєнтності регіонів України, а також інтегральній оцінці резильєнтності регіонів України.

У третьому розділі «Удосконалення системи публічного управління сталим розвитком прикордонного регіону (на прикладі Харківської області)» проаналізовано систему публічного управління сталим розвитком Харківської області у воєнний період, представлена концептуальна модель публічного

управління сталим розвитком прикордонного регіону (на прикладі Харківської області), обґрунтовано організаційно-ресурсне забезпечення публічного управління сталим розвитком Харківської області.

Висновки відображають ступінь розв'язання важливого наукового завдання – розроблення й обґрунтування теоретико-методичних засад публічного управління сталим розвитком прикордонного регіону України на основі зміцнення резильєнтності в умовах повоєнної трансформації. Вони структуровані відповідно до одержаних в роботі наукових результатів різного рівня – теоретичного, методичного та емпіричного.

Таким чином, наукові результати різного рівня наукової новизни, висновки дисертації, основні положення та рекомендації, що виносяться на захист, мають достатній рівень науковості та обґрунтованості, а також не містять суперечностей.

Дисертація написана науковим стилем, усі положення викладені в чіткій логічній послідовності та подані коректно. За структурою, обсягом і оформленням робота відповідає існуючим вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Основні наукові результати, що виносяться на захист

Наукові результати дисертації Самойленка В. С., що виносяться на захист, мають ступінь наукової новизни удосконалено та дістало подальшого розвитку. У комплексі вони спрямовані на подальший розвиток теоретико-методичних засад публічного управління сталим розвитком прикордонного регіону України на засадах зміцнення резильєнтності в умовах повоєнної трансформації.

1. Удосконалено концептуальну модель публічного управління сталим розвитком прикордонного регіону, методологічною основою якої визначено авторську концепцію «безпеково адаптивного відновлення» та орієнтацію на одночасне скорочення втрат і підвищення резильєнтності регіональної системи. Модель структуровано за чотирма взаємопов'язаними рівнями: інституційно-управлінським, структурно-економічним, інноваційно-екологічним і соціально-безпековим із передбаченням диференційованого характеру управлінських рішень залежно від рівня безпекової експозиції окремих територій регіону.

2. Удосконалено методичний підхід до діагностики резильєнтності регіональних систем України шляхом переходу від статичного рейтингового підходу до індексно-динамічної оцінки, сформованої на основі 15 соціо-еколого-економічних індикаторів, який передбачає комплексне застосування вінзоризації екстремальних значень, ентропійного визначення ваг показників та шкали бажаності Харрінгтона, що забезпечує можливість диференціації регіонів не лише за рівнем стійкості, а й за характером її динаміки.

3. Удосконалено аналітичне забезпечення вибору моделі публічного управління повосенним відновленням України на основі порівняльного аналізу вітчизняної практики та європейського досвіду за уніфікованою системою критеріїв, що створює можливість оцінити інституційні особливості моделей відновлення та обґрунтувати орієнтацію української моделі на посилення інституційної самостійності й одночасне врахування євроінтеграційних вимог, без включення до неї структурних компонентів, характерних для моделі зовнішнього протекторату.

4. Дістало подальшого розвитку понятійно-категоріальне забезпечення дослідження публічного управління сталим розвитком регіону в умовах повосенної трансформації через уточнення співвідношення та змістової послідовності понять «сталий розвиток», «сталість», «резильєнтність» і «відновлення». На цій основі сформульовано авторське трактування публічного управління сталим розвитком регіону як цілеспрямованого, багаторівневого та партисипативного процесу взаємодії органів публічної влади й інших суб'єктів врядування, орієнтованого на забезпечення адаптивної трансформації соціо-еколого-економічної системи регіону та її рух до визначеної траєкторії розвитку.

5. Дістало подальшого розвитку організаційно-ресурсне забезпечення публічного управління сталим розвитком прикордонного регіону України через інтеграцію всіх етапів управлінського циклу за логікою «стратегія – програма – проєкт – результат». Запропонований підхід передбачає поєднання безпекового аудиту проєктів, трирівневого механізму страхування та розподілу воєнних ризиків і цифрового моніторингу їх реалізації, що формує основу для розроблення послідовної дорожньої карти управлінських заходів з урахуванням диференційованого рівня безпекових ризиків територій.

Науково-практична цінність результатів

Науково-практична цінність результатів дисертації полягає насамперед у розробленні та обґрунтуванні теоретико-методичних засад публічного управління сталим розвитком прикордонного регіону України на засадах зміцнення резильєнтності в умовах повоєнної трансформації. Запропоновані автором концептуальна модель публічного управління сталим розвитком прикордонного регіону, методичний підхід до діагностики резильєнтності регіонів України, аналітичне забезпечення вибору моделі публічного управління повоєнним відновленням, а також удосконалені понятійно-категоріальні та організаційно-ресурсні засади становлять взаємопов'язану систему наукових положень, спрямованих на досягнення визначеної мети дослідження.

Практичне значення результатів дисертації Самойленка В. С. підтверджується їх використанням у діяльності Савинської селищної військової адміністрації Ізюмського району Харківської області (довідка № 01-09/302 від 30.07.2026 р.) та Валківської міської ради Богодухівського району Харківської області (довідка № 04-41/3173 від 30.07.2026 р.).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

За результатами дисертації опубліковано 12 наукових праць, серед яких 7 статей у наукових фахових виданнях України, у т. ч. 2 одноосібні, та 5 публікацій у матеріалах всеукраїнських і міжнародних конференцій.

Вимоги щодо необхідної кількості статей у наукових фахових виданнях дотримано. Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. з останніми змінами, внесеними згідно Постанови КМУ № 507 від 03.05.2024 р.

Зауваження та дискусійні положення

1. При розробці понятійно-категоріального апарату дослідження автору слід було більш ґрунтовно розмежувати зміст понять «сталий розвиток» та

«резилієнтність», а також визначити, які саме поняття можна вважати цільовими орієнтирами при формуванні системи публічного управління.

2. В роботі проаналізовано зарубіжний досвід публічного управління відновленням постраждалих від війни територій (підрозділ 1.3) та розроблена матриця селективного трансферу зарубіжного досвіду повоєнного відновлення в Україну (с. 84), при цьому доцільно було пояснити, яким чином визначені наведені у матриці ризики та які способи їх мінімізації можна запропонувати.

3. Автором представлено методичний підхід до діагностики резильєнтності регіонів України, але робота виграє б, якщо надати більш детальні пояснення щодо вибору часових горизонтів діагностики резильєнтності (с. 132).

4. Автор охарактеризував систему публічного управління сталим розвитком Харківської області як «асиметричну», при цьому доцільно було більш чітко пояснити, за якими критеріями вона визначена саме такою (с. 239).

5. При розробці архітектури концептуальної моделі публічного управління сталим розвитком прифронтового/прикордонного регіону (с. 247) слід було пояснити вибір саме таких чотирьох рівнів: інституційно-управлінського, структурно-економічного, інноваційно-екологічного та соціально-безпекового.

6. Автору доцільно було пояснити, що саме в роботі розуміється під «економічною трансформацією» в системі ключових принципів публічного управління економічною трансформацією прикордонного/прифронтового регіону (рис. 3.6, с. 252).

Наведені зауваження не знижують теоретичну та науково-практичну цінність роботи та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Самойленка В. С.

Загальний висновок

Дисертація Самойленка Владислава Сергійовича на тему «Публічне управління сталим розвитком регіону у повоєнний період» є ґрунтовною, самостійно виконаною і завершеною науковою працею, яка має наукову новизну і практичну цінність, в роботі вирішено важливе наукове завдання – розроблено теоретико-методичні засади публічного управління сталим розвитком прикордонного регіону України на основі зміцнення резильєнтності в умовах повоєнної трансформації.

Тема дисертації є актуальною, структура викладення матеріалів має логічну послідовність, положення наукової новизни, що винесені на захист, мають високий рівень обґрунтованості. В наукових публікаціях здобувача оприлюднені основні наукові результати, висновки та рекомендації, які виносяться на захист.

Отже, дисертаційна робота на тему «Публічне управління сталим розвитком регіону у повоєнний період» відповідає усім чинним вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) (затверджено постановою КМУ № 216 від 23.03.2016, із змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затверджено постановою КМУ №44 від 12.01.2022, із змінами), її автор, Самойленко Владислав Сергійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент:

учений секретар Науково-дослідного центру
індустріальних проблем розвитку НАН України,
доктор економічних наук, професор

Надія БЄЛІКОВА